

ACTIVITATEA EDUCATIVĂ ȘI POLITICĂ A LUI IOAN MICU MOLDOVAN

Ioan Micu Moldovan face parte din pleiada intelectualității române transilvănene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind unul dintre reprezentanții de seamă ai Școlii blăjene.

A fost omul timpului său, înțelegând care-i este menirea și dedicându-se cu trup și suflet în folosul semenilor săi. O viață de om trăită intens și bazată pe credința în prosperitatea neamului său. Orizontul preocupărilor sale s-a lărgit continuu, pentru că nu s-a mulțumit să fie numai preot și educator, ci și sprijinitor al culturii române, istoric, om politic și economist. Efectele muncii sale s-au făcut resimțite într-o multitudine de domenii, influențând pozitiv nu numai zona din care provenea, ci întreaga provincie, cu puternice legături până la București, unde va fi recunoscut ca valoare incontestabilă a culturii române, fiind numit membru al Academiei și recompensat în acest fel pentru străduințele sale.

Ca educator, activitatea lui Ioan Micu Moldovan s-a desfășurat într-o perioadă deosebit de dificilă pentru școala românească din Transilvania, aflată sub dominație austro-ungară. În aceste condiții școala devenea un important factor de păstrare și dezvoltare a spiritualității românești și a unității culturale în cadrul unui regim autoritar și a unor legi deosebit de aspre îndreptate împotriva dezvoltării firești a învățământului românesc. Pedagogii transilvăneni, în ciuda vicisitudinilor vremii, au reușit să realizeze o educație națională ce-și propunea menținerea valorilor și tradițiilor națiunii române. Școala a fost însă și un factor de unitate națională, considerându-se că: "Organizarea temeinică a școlii și progresul ei erau mijloace de apărare a națiunii române împotriva tendințelor de maghiarizare"¹.

Un rol important l-au avut în acest context școlile blăjene, în special Institutul teologic și Gimnaziul, devenit liceu de opt clase, ce-și va câștiga prestigiul datorită pasiunii și muncii unor dascăli și oameni de cultură care au reușit, cu toate lipsurile și neajunsurile vremii, să-și îndeplinească misiunea de a educa tânăra generație și a forma intelectuali capabili să continue lupta de emancipare a națiunii române.

Printre profesorii blăjeni cu o activitate îndelungată și prodigioasă se numără și Ioan Micu Moldovan, cel ce și-a pus toată dragostea și pasiunea în munca de educație, fiind caracterizat de istoricul I. Lupaș astfel: "Prin traiul său azcetic, prin sfaturile și îndrumările sale luminoase, prin întreaga muncă și jertfa a vieții sale, a fost un neprețuit educator."² Ca un adevărat slujitor al școlii, a lucrat cu multă dăruire mai mult de un sfert de veac în liceul blăjean, ca profesor în perioada 1858-1879 și apoi ca director, între anii 1879-1884. A predat limba și literatura română, limba și literatura latină, fiind un bun cunoscător al acesteia, publicând o carte de citire și un dicționar latin, și i-a fost încredințată catedra de istorie și geografie, remarcându-se prin cele două manuale

¹ Vincențiu Babeș, *Școala, școlile și învățătorii poporului*, în *Albina*, an V, 1870, nr. 67-68.

² Ioan Lupaș, *Studii istorice*, vol. V, București, 1945-1946, p. 451.

elaborate. Ca director, a fost continuatorul mentorului și colegului său T. Cipariu, reușind atât cât a fost în funcție “să îndrume întreaga educație, nu numai în spirit religios și național, ci și în mod practic, sădind în sufletul elevilor săi un interes multilateral pentru toate problemele vieții naționale, culturale și economice.”³ A pretins disciplină și muncă elevilor, dar era alături de ei în orice moment. Îi educa în spiritul devotamentului pentru națiunea română. De multe ori va fi în fruntea unor acțiuni organizate de studenți în sprijinul națiunii. O astfel de faptă îi va aduce și destituirea din funcția de director al liceului, ca urmare a organizării unor manifestații în ziua de 15 mai 1883, cu ocazia sărbătoririi revoluției române. Guvernul maghiar a considerat acțiunea ca un act nepatriotic și a ordonat cercetarea disciplinară a directorului.

A știut să deschidă în sufletul elevului pasiunea pentru studiu, arătând că pentru prosperitatea neamului era necesară o aleasă educație. Pe cei interesați de carte i-a ajutat financiar să-și poată continua studiile, iar pe cei săraci îi susținea cu hrană și îmbrăcăminte, întreținând pe cheltuială proprie între 2 și 6 elevi pe an.

A fost un pedagog desăvârșit pentru că și-a pus toată strădania în slujba școlii românești și a elevilor săi: “Asprul învățător cu înfățișare modestă, cu sufletul însă plin de gând și de voință, a rămas până la părăsirea catedrei un adevărat părinte îndrumător și sfătuitor, cu inima deschisă pentru elevii săi pentru a căror luminare, educare și formare într-un crez național n-a cunoscut șovăire sau piedică.”⁴ Sunt aprecieri juste ce vin să evidențieze calități prin care personalitatea sa se va face remarcabilă.

Cunoscând foarte bine realitățile și nevoile neamului românesc, a înțeles un lucru esențial și anume că, pentru realizarea idealului național, nu trebuia educată numai elita neamului, ci și marea masă a poporului. Făcând referire la cauzele analfabetismului, Ioan Micu Moldovan spunea: “Iată ce ține de instrucția română și de toată cultura română ... aceia nici nu poate fi înfloritoare, nici este de tot apusă sau întunecată de nu știu ce vițiu, ci din contră se îmbunătățește din zi în zi și tinde a se ridica pe culmea întru care se află la alte popoare. Nu poate fi instrucția și cultura română în stare înfloritoare pentru că vitregia timpurilor abia de câțiva ani începe a mai pierde câte ceva din asprimea sa. Apoi ce au făcut alte nații în sute de ani, românii nu pot face zicând așa în durata unei nopți, ca furnicile măestre.”⁵

De nenumărate ori a subliniat lipsurile și neajunsurile învățământului, datorate condițiilor vitrege în care se afla națiunea română: “Învățământul primar va da rezultate numai când va fi alcătuit în temeiul și spiritul, după mentalitatea și cerințele spirituale ale fiecărui neam. Copierea după modelul altor state, fără a ține seama de realitățile românești din Ardeal este dezastruoasă pentru români”⁶. Preocupările sale reflectau ideea organizării școlilor după specificul poporului român, pentru că: “Școalele nu sunt mașini de îmblănit care să le tragi din fabrici englezești și să le aplici cu succes la moșia ta. Profesorii nu sunt dulapuri vorbitoare ... care să le poți procura cu ridicata spre a le împărți la școalele sătești, gimnaziale și Academice, după trebuință. Din contră, școalele foarte bune și învățătorii buni se formează pe încetul și încă cu foarte mare greutate”⁷.

³ *Ibidem*, p. 453.

⁴ Ștefan Manciulea, *Ioan Micu Moldovan autor de manuale școlare*, Blaj, 1936, p. 4.

⁵ *Ibidem*,

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 5.

A avut curajul să spună întotdeauna lucrurilor pe nume și să argumenteze cu multă obiectivitate cele scrise și spuse, așa cum însuși afirma: “M-am adoperat a spune adevărul fără căutare la față.”⁸ Și într-o vreme în care situația românilor ajunge tot mai critică, restrângându-se posibilitățile de afirmare, Ioan Micu Moldovan va avea curajul să elaboreze acele manuale de istorie și geografie, atât de necesare elevilor, în care adevărurile despre Ardeal să fie spuse cu fermitate și cutezanță. Redactate și tipărite la Blaj în 1866, *Istoria Ardealului și geografia Ardealului* au fost elogiate încă de la apariția lor de presa vremii. *Gazeta de Transilvania* nr. 10 din 1866 scria despre *Istoria Ardealului*: “un manual cât se poate de corespunzător și bine ordonat, atât pentru școalele populare, cât și pentru cele normale, împărțit în opt perioade, de la descălecarea noastră în Dacia până în 1864 ... Numele autorului și aprobarea din partea Comisiei ... sunt comentariu de ajuns pentru a convinge pe oricine că opusul acesta istoric lucrat cu precizie, în stil corect și ușor constator din 98 de pagini, corespunde în respectul tuturor calităților scopului pentru care e menit.”⁹ În ediția a doua a manualului, tipărită în 1875, la capitolul introductiv autorul răspunde la întrebarea: “De ce folos ne este Istoria Ardealului?” în felul următor: “Că din ea învățăm să ne iubim țara, că văzând faptele de vitejie ale străbunilor să ne îndemnăm și noi la asemenea fapte ... să ne ferim de tot ce ar putea aduce nefericire pentru țară.”¹⁰ O explicație cât se poate de clară a rolului pe care trebuia să-l aibă manualul pentru tânăra generație. Istoria Ardealului a fost retipărită în cinci ediții, a treia ediție sub denumirea de Istoria Ungariei, apărută în 1889, și apoi alte două ediții în anii 1890 și 1900, cu toate că autoritățile i-au creat numeroase probleme, interzicând prin ordine ministeriale difuzarea manualului. Încă din anul 1875 ordinea cu numerele 12129 și 1844 interziceau tipărirea și răspândirea manualului, iar cel din anul 1876 cu numărul 3682 dădea verdictul: “Cărțile școlii populare să fie oprite.”¹¹ Istoria Ardealului era considerată subversivă pentru că autorul a avut curajul, pe baza unei riguroase documentații, să-și spună părerea și să argumenteze adevărurile istorice referitoare la românii din Ardeal. Limba românească simplă, pe înțelesul tuturor, explicațiile din conținut fac manualul accesibil elevilor. Este conceput sub formă de întrebări și răspunsuri, în opt capitole, a doua ediție fiind adăugită și îmbunătățită. Susținător al școlii latiniste, Ioan Micu Moldovan răsturna vechi teorii și venea cu argumente în favoarea celor spuse de înaintașii săi, Micu Klein, P. Maior și T. Cipariu, prezentând neamul românesc ca descendent direct al romanilor. Autorul relatează evenimentele până în perioada neoabsolutismului, explicând epoca în care trăia, marcată de dominația austriacă și apoi ungară: “Acești străini nu cunoșteau țara, nici limbile ce se vorbesc aici și nu aveau durere către țara noastră.”¹²

Tendențele de maghiarizare prin introducerea limbii respective în școli au produs românilor mari neplăceri. Expunerea lui Ioan Micu Moldovan devine o adevărată pledoarie pentru susținerea limbii și culturii naționale: “Când s-a răspândit prin toată țara vestea despre această lege, tot românul s-a înfiorat din creștet până-n tălpi [...]. Deci

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Gazeta de Transilvania*, 1866, nr. 10.

¹⁰ Ioan Micu Moldovan, *Istoria Patriei*, ediția a II-a, Blaj, 1875, p. 4.

¹¹ Șt. Manciulea, *op. cit.*, p. 20.

¹² I. Micu Moldovan, *op. cit.*, p. 89.

românii văzându-și amenințată limba au arătat că vii nu voiesc a se despărți de tezaurul acesta, nici a înmulți numărul altui popor, ci a rămânea români pentru totdeauna.”¹³

După apariția celei de-a doua ediții a manualului, în ziarul unguresc *Occidentul* din 14 aprilie 1875 se publica o recenzie care, printre altele, cuprindea întrebarea: “Despre istoria cărei patrii vorbește cartea aceasta, cetățenii cărei țări învață această istorie: copiii Daciei, ai Italiei, ai Ardealului sau ai României?”, la care autorul va replica în același ziar din 24 aprilie 1875: “Tendența de a prosti copiii nu o va descoperi în acest manual decât cel ce îl citește cu ochelari foarte răi.”¹⁴ La 19 iunie 1875 Ministerul cultelor și instrucțiunii publice de la Budapesta, prin ordinul nr. 12129, interzicea manualul în toate școlile, motivând că se împotrivesc Constituției Ungariei și stării politice, pentru că teritoriul dintre Tisa, Dunăre, Nistru și Marea Neagră este tratat ca un stat deosebit sub numele de Dacia. De asemenea, se vorbește despre istoria patriei făcându-se referire numai la Ardeal și la locuitorii români. Se considera că manualul cuprinde date istorice false și a fost scris tendențios contra Ungariei.

Au urmat și alte interdicții asupra manualelor românești, considerate necorespunzătoare, fapt ce-l va determina pe Ioan Micu Moldovan să publice, în *Foaia Scolastică* din 15/27 martie 1877, articolul *Manuale oprite*, în care afirma că “nici cărticica sa, nici a lui Ioan V. Rusu, nici altele n-au produs nici-una împărechere între diversele naționalități din țară; înaltul regim putea fi încredințat că nici de acum înainte nu vor produce nimica rău.”

Guvernul maghiar a reușit în cele din urmă să scoată din circulație cele mai bune manuale școlare de istorie.

Geografia Ardealului, ce a văzut lumina tiparului la Blaj în anul 1866, prima ediție, și apoi în 1870, ediția a doua, n-a avut o soartă mai bună. Manualul a fost interzis pe motiv că “nu se potrivește cu starea faptică a Ungariei”. Era structurat în felul următor: “Cosmografie”, “Geografie matematică”, “Împărțirea Austriei” și “Geografia Ardealului”, ultima parte, cea mai cuprinzătoare, fiind împărțită în mai multe subcapitole cu referire la situația administrativă a Ardealului.

Cu toate interdicțiile impuse de guvernatori, cele două manuale și-au realizat scopul: acela de a scoate în evidență importanța națiunii române în spațiul ardelenesc și a cultiva în sufletele elevilor dragostea pentru locul strămoșesc. Educatorul oferea prin aceste manuale instrumentele cele mai importante în formarea conștiinței naționale, școala devenind astfel un factor de păstrare și propagare a valorilor naționale și a unității culturale românești.

Ioan Micu Moldovan a mai redactat în scop didactic *Lecciónarul latin pentru a doua clasă gimnazială* (gramatica limbii latine cu texte și explicații în limba română), tipărit la Blaj în 1863, și *Dicționarul latin-român* pentru începători, apărut la Sibiu în 1864.

Nu a fost numai un editor de manuale, ci s-a preocupat de răspândirea acestora în cele mai îndepărtate sate românești din Transilvania și chiar dincolo de Carpați. Numeroasa sa corespondență reliefează interesul deosebit pentru ca elevii să intre în posesia manualelor. Se păstrează azi peste 3200 de scrisori cu conținut didactic ce demonstrează efortul său în acest sens. Ca prefect al Tipografiei Seminarului din Blaj s-a

¹³ I. Lupaș, *op. cit.*, p. 468.

¹⁴ *Ibidem*, p. 469.

preocupat de tipărirea unor manuale ca: *Educațiunea și instrucțiunea generală*, *Abecedarul*, *Elementariul pentru clasa a VI-a* și altele. Difuză manuale chiar și la Budapesta sau Viena și pentru librăriile din București și Craiova. După primirea sa în Academia Română una dintre sarcinile ce-i reveneau se referea la achiziționarea cărților pentru elevii săraci din Transilvania.

Corespondența păstrată demonstrează că a avut preocupări și în ce privește construirea unor școli, ca cea din Aiud sau Moldovenești¹⁵, și de asemenea alcătuirea și îmbunătățirea programelor analitice.

Atunci când autoritățile maghiare au încercat și chiar au reușit în unele sate să închidă școlile românești pe motiv că nu corespund, înlocuindu-le cu școli ungurești, Ioan Micu Moldovan a ripostat, scriind în *Foaia Scolastică* nr. 13 din 1/13 iulie 1878: “Când voiesc a stinge lumina vreunei școli confesionale, nu le este de ajuns a se folosi de mijloacele determinate de lege, care – încă după împrejurările noastre – este foarte asupritoare pentru confesiuni, ci pe lângă acelea mai inventează rațiuni de salutea publică ca și când pre dânșii i-ar dura de salubritatea locuințelor și a școalelor poporului român, și unde le vine bine sugrumă școalele noastre sub pretextul acesta.”

Activitatea pedagogică va fi susținută de Ioan Micu Moldovan în toată complexitatea ei. A văzut necesară și apariția unei publicații de specialitate și drept urmare va scoate la Blaj începând cu 1876 *Foaia Scolastică*, organ pedagogico-didactic pentru școlile populare române, ce va fi prima publicație pedagogică din Transilvania. Revista a apărut bilunar, pe o perioadă de 6 ani. În prefața la nr. 1 din 3/15 februarie 1876 arăta că scopul ei era “de a contribui cât de puțin la ridicarea poporului nostru.” În același articol redactorul făcea referire la starea învățământului, spunând: “E lucru foarte îmbucurător a vedea cu cât zel se dezbate și frământă și la români chestiunea învățământului popular, câte încordări se fac pentru scoaterea poporului din nepăsarea de cultură. Putem spune că abia sunt 25 de ani de când am făcut începuturi serioase pentru deșteptarea poporului prin școală și azi avem școli prin cele mai multe comune. Recunoaștem că avem de înfruntat de-o parte oarba nepăsare, iar pe de altă parte lupta cu egoismul multor indivizi, care sunt de părere că luminarea poporului e dăunoadă pentru interesele lor personale Precum alții au înlăturat piedicile acestea și altele de natura lor, așa le vom învinge și noi.”¹⁶

În paginile revistei, de-a lungul celor 6 ani de apariție, Ioan Micu Moldovan a încercat să explice și să susțină necesitatea educației în general și a copiilor români în special, care trebuiau învățați să-și iubească și să-și stimeze națiunea. “Iubirea nației și a patriei trebuie să fie scrisă în sufletele noastre, să ne fie o a doua religie”, spunea autorul în cadrul unui articol despre “Educațiunea națională”¹⁷, argumentând: “Fiecare națiune are fizionomia sa. Această fizionomie trebuie să se reflecteze și în educațiune, cu un cuvânt tinerimea trebuie educată după tipul națiunii sale.”

Interesul cititorilor pentru revistă îl va determina să publice în continuare articole cu predilecție pentru atragerea maselor spre cultură și educație. În nr. 2 din 15/27 ianuarie 1877, sub titlul “Instrucțiunea obligatorie”, arăta: “Dacă este adevărat că omul bine educat și instruit este mai nobil, mai bun, mai presus decât cel fără educație, sau

¹⁵ I. Botezan, în *Sargeția*, X, 1973, p. 255-256.

¹⁶ *Foaia Scolastică*, an IV, nr. 1, 1/13 februarie 1876, p. 2.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 7-8, 1/13 mai 1876, p. 1.

educație defectuoasă ... nu urmează de aici că părinții, cel puțin în conștiința sufletului lor sunt datori a face ca pruncii dâșilor să se crească și instruiască pe cât se poate mai bine?”

Școala ca factor de educație națională este problematică prezentă în aproape toate articolele introductive ale publicației semnate de redactor. Importanța școlii populare este reliefată ca fiind o oportunitate pentru menținerea națiunii române în condițiile impuse de regimul de dominație maghiară. “Suntem datori a ține școli românești în care limba să fie românească și să se cultive în ele sentimentul național și să se nobiliteze și deprinde toate acele însușiri și virtuți naționale românești, care după conceptul pedagogilor înalță o națiune în cultura adevărată.”¹⁸

Publicația a inclus în paginile ei și problema manualelor școlare, prezentând situația acestora în condițiile cenzurării lor, dar și discuții cu referire la modalități de îmbunătățire a predării diferitelor discipline în școală. Și ca urmare a îndelungatei practici la catedră, dascălul putea observa: “Istoria numai așa este folositoare în viață, dacă nu este un conglomerat sec de nume și ani, ci un tablou viu, fermecător de caractere și fapte, din care pruncul să învețe a cunoaște trecutul, atât în părțile sale pline de glorie, cât și în cele întunecate. Istoria în modul acesta se poate învăța foarte bine și din spusa învățătorului.” Se subliniază în același timp necesitatea ca studiul să se facă după manuale, cu toate că erau puține și majoritatea cenzurate de autorități.

Articole diverse fac referire la modul de predare a geografiei, științelor naturii, geometriei sau a altor discipline în școli. În același timp publicația oferă numeroase informații ce atrăgeau publicul cititor prezentând subiecte ca: descoperirile geografice și călătoriile lui Columb, istorie antică, explicarea unor fenomene fizice, omagierea personalităților timpului (centenarul lui Voltaire și Rousseau) sau dădeau detalii despre educația maselor din Franța.

Prin paginile revistei se puteau face pregătiri pentru scriere și citire, lecții practice de învățare a limbii române. Conținea de asemenea statistici privind școlile de dincolo de Carpați și modul de realizare a instrucțiunii, precum și numeroase date despre școlile din Blaj.

Ca atare, revista se evidențiază prin diversitatea de informații, fiind o reflectare a timpurilor respective, în toată complexitatea situației existente. N-a fost numai strict pedagogică, deși scopul primordial era de a aborda probleme de educație, ci oferea publicului o diversitate de articole, reușind să-și atragă cititorii din toate categoriile sociale.

Foaia Scolastică redactată de Ioan Micu Moldovan în perioada 1876-1881 la Blaj se înscrie astfel printre publicațiile românești ale timpului ca o revistă importantă, o dată prin faptul că a fost prima publicație pedagogică din Ardeal și apoi pentru că a reușit să abordeze problematici dintre cele mai diverse cu referire la școala românească și la educația națională.

Ioan Micu Moldovan, cu meticulozitatea-i caracteristică, a fost și păstrătorul documentelor școlare, reușind să adune și să ordoneze tot ceea ce era legat de procesul educației în liceul blăjean și nu numai. Avea evidențe foarte clare privind profesorii ce predau în cadrul catedrelor existente și a elevilor. Protocoale și statute școlare, evidența

¹⁸ *Ibidem*, an VI, nr. 5, 1/13 martie 1878, p. 1.

catalogelor, a decretelor ministeriale privind funcționarea școlilor blăjene, situații statistice ale școlilor populare, certificate școlare ale elevilor, toate se constituie într-o colecție de importanță majoră pentru informațiile furnizate. Tot el ținea evidența colecțiilor muzeului din Blaj și în special a bibliotecii Seminarului, având cataloage privind circulația cărții, apoi a Societății studenților, a Fondului de ajutorare a elevilor bolnavi și a Fondurilor gimnaziale. Se ocupa în aceeași măsură de biblioteca Gimnaziului și de evidența manualelor primite sau expediate chiar de el în România.

Tot fondul documentar păstrat cu mare rigurozitate se constituie azi ca una dintre cele mai importante surse documentare privind activitatea școlii blăjene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Multitudinea și varietatea documentelor existente atestă strădania dascălilor blăjeni de a menține școala românească – principala modalitate de educație națională și culturală în condițiile dominației străine.

După mai mult de un sfert de secol de activitate pusă în slujba școlii românești transilvănene, Ioan Micu Moldovan se va retrage în anul 1884, preluând grele și mari însărcinări în cadrul Bisericii blăjene.

Perioada maturității lui Ioan Micu Moldovan corespunde cu una dintre cele mai sumbre etape din istoria Transilvaniei, aceea a dualismului austro-ungar, când provincia românească a fost anexată Ungariei și supusă unei crunte deznaționalizări. În aceste condiții, viața politică românească se va desfășura sub semnul luptei pentru emancipare a națiunii române, luptă dusă sub diverse forme și organizată în primul rând de intelectualii români, dascăli, preoți, cărturari luminați, ce s-au implicat în conducerea acțiunilor românești. Printre ei, Ioan Micu Moldovan, cel al cărui principiu călăuzitor era “totul pentru națiune”, determinându-i participarea la acele fapte atât de importante pentru români. Se va alătura conducătorilor politici ce vor organiza rezistența și protestul față de regimul dualist. În 3/15 mai 1868 cu prilejul aniversării revoluției de la 1848 va participa la adunarea de la Blaj, numărându-se printre miile de țărani și intelectuali veniți din toată Transilvania pentru sărbătorirea celor 20 de ani de la revoluție. Cu acest prilej a fost elaborat *Pronunciamentul*, ce reprezenta un protest colectiv împotriva nedreptăților existente, ce nu cerea drepturi, ci le declara, pretinzând satisfacerea lor¹⁹. Printre semnatori s-a aflat și Ioan Micu Moldovan care, împreună cu alți autori, inclusiv redactorii de la *Gazeta de Transilvania* și *Federațiunea*, Iacob Mureșianu și Alexandru Roman, vor fi acționați în judecată²⁰. Trimiși înaintea tribunalului din Târgu-Mureș pentru “conturbare a păcii publice”, inculpații vor fi grațiați de împărat din rațiuni politice, cu toate că “au desfășurat o agitație periculoasă în rândurile poporului român”. În corespondența lui Ioan Micu Moldovan se păstrează citația din 2 iulie 1868 trimisă din Târgu-Mureș, prin care este convocat să se prezinte pe data de 17 iulie în fața Tribunalului regesc ca inculpat de drept penal pentru acțiunea de a fi inițiat *Pronunciamentul* de la Blaj²¹. Într-o scrisoare adresată lui Iacob Mureșianu la Brașov dă o serie de detalii în ce privește prezentarea la tribunal și interogarea sa, care s-a realizat pe parcursul a cinci ore de către autorități. După o perioadă dificilă, vestea achitării sale prin adresa din 20 ianuarie 1869 și a celorlalți participanți la acțiune era binevenită.

¹⁹ Simion Retegan, *Pronunciamentul de la Blaj, 1868*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, IX, 1966, p. 136.

²⁰ *Ibidem*, p. 132.

²¹ I. Botezan, *I. Micu Moldovan. Acte personale*, vol. I, 1993, p. 136.

Semnificativă pentru această perioadă este corespondența purtată cu Alexandru Roman, redactorul gazetei *Federațiunea*, ce apărea în limba română la Budapesta și care, datorită articolelor antidualiste publicate, era dat în judecată intentându-i-se opt procese de presă. Alexandru Roman îl informa pe Ioan Micu Moldovan despre desfășurarea acestora, arătând că la primul proces fusese absolvit de curtea juraților pentru că a reușit să-i combată chiar cu armele lor. Au urmat însă altele în care era acuzat pentru publicarea petițiunii, a articolului de introducere la *Pronunciament*, pentru care a fost lung interogată de autorități. Întrebat fiind dacă românii recunosc unirea, a răspuns negativ arătând: “Ne vom supune silei, dar vom întrebuița toate mijloacele care ni le dă constituțiunea pentru schimbarea acelor legi”²². Roman îl ruga pe Ioan Micu Moldovan să facă o coletă pentru *Federațiunea*, pentru că gazeta era amenințată cu suspendarea dacă nu va achita plata amenzii pusă de autorități. În încheierea scrisorii sale își afirma hotărârea de a lupta până la capăt, spunând: “Dacă mă vor mai judeca o dată, atunci știu că nu voi mai scăpa, dar în deșert numai așa vom putea izbuti la ceva, dacă vom lupta până la fine să văză că suntem gata a și suferi.”²³ Ca răspuns, Ioan Micu Moldovan îl încurajează, arătând că cei ce-l condamnă lucrează după legi absolutiste și că ar trebui ei înșiși condamnați.

Activitatea politică a lui Ioan Micu Moldovan se baza pe o justă cunoaștere și înțelegere a realităților, ca și pe exprimarea clară și curajoasă a ideilor. Pentru realizarea scopului politic suprem ce viza menținerea ființei naționale și recâștigarea autonomiei, atunci când s-au conturat cele două căi de acțiune, activismul și pasivismul, el va susține curentul pasivist, alături de Ion Rațiu și George Barițiu, prin refuzul de a participa la alegeri și la activitatea parlamentară. În cadrul conferinței de la Miercurea Sibiului din 23-24 februarie 1869, cu care ocazie s-a constituit Partidul Național al Românilor din Transilvania, votându-se pasivitate absolută față de dieta de la Budapesta, va susține numai pasivitatea față de dietă, “încolo o activitate cât se poate de mare”, referindu-se la posibilitățile de a acționa în celelalte domenii.

Pledoaria sa în favoarea luptei pentru obținerea drepturilor românilor era convingătoare: “Poporul român dacă voiește a se ridica la culmea aceea care i se cuvine de drept, facă-și însuși viitorul său, ceară-și drepturile sale. Cel ce se reazămă în străini acela să piară.”²⁴

În perioada următoare, deși autoritățile maghiare vor lua măsuri de îngrijire a activității politice românești, aceasta va continua sub cele două căi cunoscute. Ioan Micu Moldovan va fi mereu la curent cu lucrările Parlamentului de la Budapesta, urmărind cu interes problemele abordate de deputații români. Într-o consemnare din 1872 făcea observații cu referire la atitudinea față de problema națiunii române din Transilvania, comparând situația cu alte state: “Douăzeci de diete sunt astăzi în activitate și dezbăt liber binele țărilor respective, numai Dieta Ardealului nu e nicăieri ! Țări cu proporțiunea

²² Gelu Neamțu, *Procese de presă ale ziarului “Federațiunea” (1868-1870)*, în *Românii din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar*, Cluj-Napoca, 1978, p. 196.

²³ Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Arhiva Istorică, fond Blaj, Ioan Micu Moldovan, nr. 6391, Alexandru Roman către Ioan Micu Moldovan, Pesta, 11 aprilie 1869.

²⁴ Nicolae Comșa, *Corespondența între Ioan Micu Moldovan și Ion Bianu*, Blaj, 1943, p. 13.

de câteva sute de mii sunt consultate asupra marilor schimbări ce au a se face în imperiu, numai Ardealul cu 2 milioane nu-l crează nimenea.”²⁵

În anul 1881 va participa la Conferința națională a românilor de la Sibiu ce a avut ca rezultat constituirea Partidului Național Român, fiind prezent în perioada următoare la consfăturile ce se vor desfășura. În anii 1890 și 1893 a fost desemnat președintele comisiei pentru alcătuirea listelor electorale în circumscripțiile Blaj, Bucerdea și Mihalț.

Se poate afirma că în toată perioada mișcării memorandiste Ioan Micu Moldovan a fost implicat în acțiunile organizate, uneori chiar cu mari riscuri. Convingerile sale erau îndreptate în sensul susținerii ideii de emancipare națională, în special în rândul tineretului român ce trebuia educat în spirit patriotic și național. Așa se explică acțiunea sa din 15 mai 1883, când a organizat manifestările studențești prilejuite de aniversarea revoluției din Transilvania, acțiune ce l-a costat demiterea de la conducerea liceului, hotărâre luată de guvernul ungare ce a considerat manifestația nepatriotică²⁶.

Acțiunile revendicative ale românilor vor continua, punctul culminant constituindu-l elaborarea *Memorandumului* din 1892, care va pune în mișcare întreaga suflare românească, dar și autoritățile ungare, care vor considera actul ca un atentat la adresa guvernului, intentând proces memorandiștilor. Solidaritatea românilor în special în perioada procesului va determina autoritățile să ia măsuri ferme. Se hotărăște printre altele pedepsirea tineretului din Blaj care, purtând tricolorul românesc și cântând cântece naționale, lua parte activă la agitația poporului. Se cerea, de asemenea, ocuparea scaunului Mitropoliei din Blaj de către o persoană energică și de încredere, deoarece vicarul Ioan Micu Moldovan era considerat “conducătorul invizibil și secret al întregii mișcări”²⁷.

Procesul de la Cluj intentat memorandiștilor a stârnit manifestări ample chiar și dincolo de granițe, opinia publică europeană protestând împotriva celor întâmplate. Aproape doi ani după *Memorandum* mișcarea românilor continua să trăiască cu aceeași intensitate, dar cu posibilități mai grele de manifestare. Centrul mișcării se stabilește la Blaj în jurul vicarului Ioan Micu Moldovan. Prin mijlocirea preoților și învățătorilor, agitațiile se manifestau peste tot, prefectii întocmind liste cu cei socotiți primejdioși. S-au organizat de către protestatari colete și liste de subscripții pentru ajutorarea familiilor celor osândiți. Cu toate represaliile impuse de autorități, lupta politică a românilor va continua. Prilejuri vor exista sau vor fi create și sub forma unor acțiuni culturale. Trebuie amintite în acest sens manifestările organizate de “Astra” și în special cele din anul 1911, când semicentenarul Asociațiunii a fost serbat la Blaj. Adunarea generală de pe Câmpia Libertății a avut în primul rând o semnificație politică, reeditând mărețele zile ale revoluției de la 1848. Printre cei ce au rostit discursuri s-a numărat și Ioan Micu Moldovan. Cu toate că și-a dedicat întreaga viață în acest scop, nu-și va vedea visul împlinit, cărturarul și marele patriot blăjean decedând în anul 1915.

ANETA SÂRBU

²⁵ I. Botezan, *op. cit.*, p. 20.

²⁶ I. Lupaș, *op. cit.*, p. 481.

²⁷ *** *Desăvârșirea unificării statului național român*, București, 1968, p. 71.

L'ACTIVITÉ EDUCATIVE ET POLITIQUE DE IOAN MICU MOLDOVAN

(RÉSUMÉ)

L'article fait référence à la présentation des deux aspects de la personnalité de l'intellectuel de Blaj, Ioan Micu Moldovan, le long de la seconde moitié du XIXe siècle. On présente l'apport, la contribution que le prêtre, le maître, l'éditeur, le politicien et cette personne cultivée, instruite a eu dans la lutte d'émancipation, de libération des Roumains de la Transylvanie pendant une période très difficile, celle du régime autrichien-hongrois.